

فَأَشْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا

١٠. وَتَقْسِمُ بِالرِّيْحِ

١١. يَا مَاهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

١٢. يٰفِكَ يَا أَلِهَ اللَّهِ تَلْعَمَا عَلَمَكَ بِالْحَقِّ

١٣. فَيَأْتِي خَدِيمِي بَعْدَ الْمَوْتِ وَأَبَاهُ، مُؤْمِنُونَ

١٤. وَقُلْ لِيُخْلِ أَعْيَابُكُمْ

١٥. نَسْتَعِ يَا أَيُّهَا اللَّهُ تُنْشِ عَنِّي

١٦. ثُمَّ نُعِيرُ مُسْتَكْبِرًا كَمَا لَمْ يَسْتَعْمِلْهَا

١٧. فَنُفِثَ بِغَنَابِ السِّيمِ

١٨. وَإِنَّا عَرِّمْنَا مِنْ مَاهِيْنَا سَيْفًا الْخَضَاعَا هُرُوًا

١٩. أَوَلَمْ يَكُنْ لَكُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ

٢٠. مِنْ وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ

آیات ۱۱ تا ۱۶ سورتن جاهله را از ترانگوش کنيد و با آن بخرابيد و کلمات را نشان دهيد. بر این آیات به تلفظ حرف (ح) پهن تر وقت کرده و صحن کنيد شما نیز این حرف را صحیح تلفظ کنيد.

اسمؤ بالله من السطان الرحيم

١. بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٢. تَرْسَمُ

٣. الْفَرْسُ الْكِنَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ

٤. إِذْ قَسِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَأَمَانٍ لِيَلْمُؤْمِنِينَ

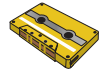
٥. وَ قَسِ خَلْقَكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَابَّةٍ

٦. يَا مَاهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

٧. وَ اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ

٨. وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ

روش تدریس و تمرین قرائت

تدریس و تمرین، رفع اشکالات و تصحیح اشتباهات، تکلیف و ارزش یابی این درس بر اساس روش کلی و مطابق درس های قبل انجام می شود.

برای مطالعه دبیران

تذکرات خاص درس

١- تأکید بر بیان حروف مشدد به ویژه تشدیدهای متوالی و مواردی که بر اثر ادغام پیش می آید و اتصال حرکت قبل از حروف ناخوانا به ساکن یا تشدید در ترکیب های فِي السَّمَاوَاتِ، يَبُثُّ، دَابَّةٍ، وَ اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، مِنَ السَّمَاءِ، وَ تَصْرِيفِ الرِّيْحِ، فِيَايَ، أَفَاكٍ، يُصِرُّ، فَبَشْرَهُ، سَيِّئًا اتَّخَذَهَا، مَا اتَّخَذُوا.

٢- توجه به حالت وقف بر ترکیب های دَابَّةٍ، رِزْقٍ، بِالْحَقِّ، عَلَيْهِ، هُرُوًا، سَيِّئًا، هُدًى.

٣- توجه به قرائت حروف مقطعه: حُم.

۴- موارد ادغام، اخفاء و اقلاب که ممکن است مورد سؤال باشند یا حرفی مشدد را به وجود آورند :
لَا يَأْتِ لِلْمُؤْمِنِينَ، آيَاتُ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ، مِنْ رِزْقٍ، آيَاتُ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ، حَدِيثٌ بَعْدَ اللَّهِ، وَيَلُّ
لِكُلِّ، مُسْتَكْبِرًا كَانَ لَمْ، عَذَابٌ مُهِينٌ، مِنْ وَرَائِهِمْ، عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ.

۵- جلب توجه دانش آموزان به تلفظ حروف خاص عربی مطابق قرائت نوار ؛ به ویژه حروفی که تاکنون آموزش داده شده است، و یادآوری تلفظ «ث».

۶- جلب توجه آنان به تلفظ حرف «ح» و در صورت نیاز بیان توضیح ساده‌ی زیر :
«برای صحت قرائت نماز و قرآن، باید «ح» با گرفتگی، شبیه صدای گلو صاف کردن تلفظ شود»^۱. آن‌گاه کلمه‌های دارای «ح» در قرائت نماز و در آیات درس تمرین می‌شود.

در قرائت نماز: الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، الْحَمْدُ، أَحَدٌ، وَأَنَّحَرَ، الصَّالِحَاتِ، بِالْحَقِّ، وَالْفَتْحُ،
فَسَبِّحْ بِحَمْدِ، وَالرُّوحِ، حَتَّىٰ، سُبْحَانَ، وَحْدَهُ، مُحَمَّدٌ، رَحْمَةً، الصَّالِحِينَ، حَسَنَةً.
در آیات درس: حَمِّ، الْحَكِيمِ، فَأَحْيَا، الرِّيحِ، حَدِيثٍ.

حتماً توجه کرده‌اید که «ح» نیز مانند «ع» از حروف پر استعمال است و در قرائت نماز و قرآن، فراوانی بالایی دارد؛ از این رو، به توجه و دقت بیشتری نیاز دارد.

تذکر: دقت داشته باشید که در تلفظ حرف «ح» نیز افراط نشود. با توجه به فراوانی این حرف، ممکن است بعضی از دانش‌آموزان، حرف «ه» را نیز شبیه «ح» تلفظ کنند؛ در صورتی که «ه» باید به حالت معمولی فارسی تلفظ شود: مانند اللّهِ، اِهْدِنَا، عَلَيْهِمْ، هُوَ، لَهُ، حَمْدَهُ، بِحَمْدِهِ، أَشْهَدُ، اللّٰهَ، وَحْدَهُ، عَبْدُهُ، وَرَسُولُهُ، اَللّٰهُمَّ، اٰيُّهَا، بَرَكَاتُهُ.

۱- توجه شود گلو صاف کردن با سینه صاف کردن متفاوت است. سینه صاف کردن گرفتگی عمیق‌تری دارد.

روش تدریس مفاهیم (کار در کلاس)

جدول ۱ (کلمات)

کار در کلاس

تمرین اول - جدول زیر را با استفاده از کلمات داده شده کامل کنید و سعی کنید معنای کلمات را به خاطر سپارید.

ایمان می‌آورد . پادشاه . سخن . زنده کرد . تلاوت می‌کنم

کلمه	معنا	کلمه	معنا
بُئِيتُ	میراثه می‌برد	نُكِلُو	میراث می‌دهد...
بَابُ	چند	أَتَى	آمد
إِخْتِلَافٌ	تفاوت	عَدِيَّةٌ	دشمنی
أَحْيَا		بُؤْسَتُونَ	
نَصْرِيَّةٌ	مکتب یا حرکتی	لَيْسَ	نیست
رِيحٌ	جمع باد...	سُلْطَانٌ	سلطان

این جدول نیز مشابه جدول درس‌های دیگر به آسانی تکمیل می‌شود. برخی نکات قابل ذکر به این شرح است.

- در مورد «اختلاف» دیر محترم باید توجه دانش‌آموزان را به معنای درست آن جلب کند تا آن را با معنای متداول در فارسی اشتباه نکنند. البته همان‌طور که می‌دانید، این کلمه در قرآن به معنای «تفاوت» نیز به کار رفته است؛ مانند: **وَ اِخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ**؛ و تفاوت زبان‌های شما.
- «أَحْيَا» فعل ماضی است و با «أَحْيَاء» جمع «حَيٌّ» به معنای «زندگان» و «إِحْيَاء» به معنای «زنده کردن» نباید اشتباه شود.

تمرین دوم - ترکیب‌های زیر را به کمک هر گروه خود معنا کنید.

ترکیب	معنا	ترکیب	معنا
نُكِلُوْنَا		مَسِ خُلُقِكُمْ	
فِيَايَ عَدِيَّةٌ		سَاءَ بَيْتٌ	
الْبُؤْسَتُونَ بِرِقِيَّتُونَ		إِخْتِلَافِ السُّنَنِ	
الْحَزَنُ يَنْقَلِبُونَ		وَالشَّهَارِ	
لَيْسَ لَكَ سُلْطَانٌ		نَصْرِيَّةِ الرِّيَاحِ	
		يَلِدُكَ بَابُكَ الْكَلِمِ	

منابع: ۲۰

جدول ۲ (ترکیب‌ها)

دانش‌آموزان این جدول را به روش جدول مشابه در درس‌های قبل، در کلاس پاسخ می‌دهند و سپس، به کمک دیر محترم به تصحیح آن می‌پردازند.

برخی نکات قابل ذکر در این جدول به شرح زیرند.

۱- **فِي خَلْقِكُمْ:** در آفرینش (خَلَقَ، خَلَقْتَ) شما. تفاوت دو کلمه‌ی «خَلَقَ» و «خَلَقَ» را به دانش‌آموزان یادآوری کرده و تذکر دهید که آن‌ها را اشتباه معنا نکنند.

۲- **تَتْلُوها:** می‌خوانیم آن را. درباره‌ی تعداد کلمه‌ها در این ترکیب سؤال کنید تا دانش‌آموزان به دو کلمه‌ای بودن آن توجه کنند.

۳- **فَبَآئِي حَدِيثٍ:** پس به کدام سخن. از دانش‌آموزان سؤال کنید که «فَبَآئِي» چند کلمه است تا خوب متوجه شوند که این ترکیب از سه کلمه‌ی «فَ + بِ + آئِي» تشکیل شده است.

۴- **لِقَوْمٍ يُّوقِنُونَ:** برای گروهی که یقین دارند. دانش‌آموزان را به حرف «که» و ضرورت آمدن آن توجه دهید.

۵- **لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ:** برای گروهی که اندیشه می‌کنند.

۶- **لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ:** نیست برای او تسلطی. یعنی او (شیطان) تسلطی ندارد (البته بر مؤمنان).

شیرین سر - ترجمه‌ی هر یک از عبارات قرآنی را کامل کنید.

۱	إِلَّا لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ	فَمَا وَىٰ إِرْسِلَانٌ نِّسْت	و کسلی که
۲	وَعَلَىٰ زَيْهَرٍ يَّتَوَقَّلُونَ	و و ..... توکل می‌کنند.	
۳	أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ	آیا خدا ..... نیست.	
۴	يَسْأَلُ سُدُورَ الْعَالَمِينَ	به آنچه	
۵	إِنَّ رَحْمَةَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ	فَمَا رَحْمَتِ خدَا به ..... نزدیک است.	
۶	أَلَيْسَ الطَّبِيعُ بِقَرِيبٍ	آیا ..... نزدیک نیست؟	

جدول ۳ (تکمیل ترجمه‌ها)

نمونه‌ی این جدول در درس‌های قبل آمده است. نکاتی درباره‌ی تکمیل و نحوه‌ی حل آن در این جا بیان می‌شود.

۱- در عبارت «أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ...» حرف «بِ» برای تأکید در معناست ولی در فارسی ترجمه نمی‌شود.

۲- حرف «مِنَ» در عبارت «إِنَّ رَحْمَةَ اللَّهِ...» برای روشن تر شدن معنا به صورت «به» ترجمه شده است.

۳- در عبارت «أَلَيْسَ الطَّبِيعُ بِقَرِيبٍ» نیز حرف «بِ» برای تأکید در معناست ولی در فارسی ترجمه نمی‌شود.

تمرین چهارم - در درس عربی یا فعل ماضی و صرف آن در صیغه های مختلف آشنا شده اید. اینک با توجه به آنچه در درس قرآن و عربی آموخته اید جدولی زیر را مانند نمونه تکمیل کنید و این الگو را به خاطر بسپارید.

ردیف	فعل مفرد قاتب	معنا	فعل جمع قاتب	معنا
۱	جَعَلُ	قرار داد	جَعَلُوا	قرار دادند
۲	عَلِمَ	دانست		
۳	خَلَقَ			
۴	كَفَرَ			
۵			عَمِلُوا	
۶			كَفَرُوا	

توجه: از این به بعد در جدول معنای کلمات، فعل ماضی فقط به صورت مفرد یا جمع معنا می شود و انتظار می رود که شما بتوانید فعل مفرد یا جمع مشابه آن را معنا کنید.

۷۱

جدول ۴ (فعل ماضی)

همان طور که معلوم است، در این جدول با بیان نمونه هایی از صیغه های مفرد و جمع فعل ماضی (غایب) آنچه را دانش آموزان در درس عربی در این زمینه آموخته اند، یادآوری می کنیم. در قرآن کریم - و حتی به طور کلی در زبان عربی - در فعل ماضی عمدتاً از هفت صیغه ی آن استفاده می شود که شش صیغه ی آن معادل همان شش صیغه ی افعال ماضی در زبان فارسی است: مفرد و جمع مذکر غایب و مفرد و جمع مخاطب و مفرد و جمع متکلم به علاوه مفرد مؤنث غایب. در تمرین چهارم درس های ۹ تا ۱۱ این کتاب، شکل و ساخت و ارتباط این هفت صیغه یادآوری شده است.

دانش آموزان پس از آموزش و تمرین آن ها در درس عربی و یادآوری و تمرین آن در این درس ها، می توانند با دانستن معنای یکی از این کلمات در قرآن، شش حالت دیگر آن را بشناسند و معنا کنند. به این ترتیب، به گنجینه ی لغات آنان به نحو چشم گیری افزوده می شود. همان طور که در این جدول ها ملاحظه می کنید، از بیان افعال معتل و نمونه های پیچیده خودداری شده است. همچنین، در آموزش و یادآوری آن ها فقط از نمونه ها استفاده می کنیم و از قاعده گویی می پرهیزیم.

پاسخ جدول به شرح زیر است.

عَلِمُوا : دانستند

خَلَقَ : آفرید ← خَلَقُوا : آفریدند

دَخَلَ : داخل شد ← دَخَلُوا : داخل شدند

عَمِلَ : عمل کرد ← عَمِلُوا : عمل کردند

كَفَرَ : کافر شد ← كَفَرُوا : کافر شدند

بهترین جایزه

شناخت

یک سلسله‌ی والیبال برگزار کنیم؟ عراقی‌ها که از چرم‌ها مطلع شدند، خواستند بگویند از این حرکت حمايت مي‌کنند، اعلام کردند که یک جلد قرآن به آسانگاه تیم برنده جایزه خواهند داد.

بهمین این که خبر جایزه قرآن پخش شد، شور و شوق عجیبی اردوگاد را بر کرد. گوی قرار است به تیم برنده «جایزه جام جهانی» را بدهند. سرانجام مسابقه برگزار شد و تیم آسانگاه ما اول شد و ما قرآن را گرفتیم. اما قرآن را که دادند، علم و شادی با هم به سراغ ما آمدند زیرا از مهر مسجد خرمشهر که بر پشت آن بود و از تیر و ترکش‌هایی که به آن خورده بود معلوم شد قرآن مسجد خرمشهر است. به هر حال بچه‌ها در یادگیری و حفظ قرآن لاین‌بیشتری را آغاز کردند. فراموش نمی‌کنم که قرآن، در طول ۲۴ ساعت یک لحظه بهم و زمین نمی‌ماند و به‌طور تویض میان دوستانه دست به دست می‌گشت. به‌طوری که اگر در نیمه‌های شب هم نوبت کسی می‌شد و او در خواب بود بیدار می‌شد و قرآن خود را تلاوت و حفظ می‌کرد. با این روش دوستان زیادی خواندن قرآن را یاد گرفتند. بسیاری از رزمندگان حافظ آيات و سوره‌هایی از قرآن شدند.

آیا شما خاطره‌دای از رزمندگان اسلام درباره‌ی قرآن کریم می‌دانید؟

بیان قرآنی

فَعَسَلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لِيُحْيُوا دِينَهُمْ
سوره بقره

شهادت مجاهدانی که با پول و جان خودس جهاد سوره‌ها را ترکش کرده‌اند
جهاد بر سر راه است

شناخت

بهترین جایزه

من در یکی از اردوگاه‌های عراقی به همراه بعضی از رزمندگان دیگر اسیر بودم. عراقی‌ها از دانستن قرآن به ما خودداری می‌کردند. ما چاره‌ای نماندیم جز آن که از حافظه‌ی خود استفاده کنیم. بنابراین هرکس آیه یا حدیثی از حفظ داشت آن را با انگشت روی خاک می‌نوشت تا دیگران آن را حفظ کنند. گاهی اوقات نیز که زغال یا سنگ گچی داخل اردوگاه پیدا می‌شد آيات را بر روی دیوارها یا درها می‌نوشتیم. بعضی اوقات به خاطر همین نوشتن آيات و احادیث تک تک مفصل می‌خوردیم؛ با این حال شوق آزادگان برای یادگیری قرآن روز به روز بیشتر می‌شد تا این که یک‌روز به فرماندهی اردوگاه گفتیم ما می‌خواهیم

محمد شهبازی - افرادی که در اسارت نیروهای دشمن قرار گرفتند، هرگز بر دشمنان اسلام سر دادند.

اهداف

- ۱- آشنا کردن دانش‌آموزان با خاطرات قرآنی رزمندگان دفاع مقدس
- ۲- ایجاد علاقه به یادگیری و حفظ قرآن
- ۳- آشنا کردن آنان با یکی از آیات قرآن با موضوع برتری مجاهدان در راه خدا
- ۴- ایجاد انگیزه برای جمع‌آوری و ثبت خاطرات قرآنی رزمندگان.

روش تدریس

- ۱- روخوانی متن درس توسط دانش‌آموزان
- ۲- گفت‌وگوی دانش‌آموزان درباره‌ی متن درس
- ۳- طرح سؤال‌های واگرا توسط دبیر محترم
- ۴- بیان توضیحاتی درباره‌ی عکس‌های صفحه‌های ۷۲ و ۷۳.
عکس صفحه‌ی ۷۲ مربوط به آزاده، محمد شهبواری
عکس صفحه‌ی ۷۳ دورنمای قلعه‌ی دماوند و لاله‌های روییده در دشت؛ آزادگان
و رزمندگان همچون دماوند ایستادگی کردند و شهدای آن‌ها چون لاله‌ها در دشت
روییدند.
- ۵- قرائت و یادگیری پیام قرآنی.

فعالیت جانبی

اجرای نمایش توسط دانش‌آموزان درباره‌ی داستان بهترین جایزه.

گفت‌و شنود

- ۱- گفت‌وگو راجع به محدودیت‌های فراوانی که آزادگان برای دسترسی به قرآن
و استفاده از آن داشته‌اند ولی در عین حال عده‌ی زیادی از آنان قرآن را به‌طور کامل
حفظ کرده‌اند و مقایسه‌ی شرایط آن‌ها با شرایط ما که به بهترین امکانات دسترسی داریم
و لازم است از این همه فرصت در ارتباط با قرآن (حفظ، قرائت، فهم و ...) بهتر
استفاده کنیم.
- ۲- بررسی مسئولیت‌های ما در قبال قرآن و نتایج کوتاهی در مورد آن‌ها.

الف- آیات درس را برای اعضای خانواده‌ی خود چند بار با دقت بخوانید.

ب- آیات و عبارات قرآنی زیر را ترجمه کنید.

۱- إِنَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ

۲- وَ فِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُتُّ مِنْ دَابَّةٍ

مَا يَأْتِكُمْ لَيْلُومٌ يوقنونَ

۳- وَ الْخِلَابِ السُّبُلِ وَ الشَّهَارِ

۴- وَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ دَرِي

۵- فَأَخْبَا بِهِنَّ الْأَرْضُ بِعَدُوِّهَا

۶- وَ تَقْرِيفِ الرِّيحِ مَا يَأْتِكُمْ يَغْفِلُونَ

۷- تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ تُلْوهُمَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ

۸- قِيَابِئِ عَدِيَّتٍ بِعَدُوِّ اللَّهِ وَ آيَاتِهِ، يُؤْمِنُونَ

روش بررسی تکلیف انس با قرآن در خانه (قسمت ب)

دبیر محترم به روش درس‌های قبل، تکلیف دانش‌آموزان را بررسی می‌کند و سپس، ضمن پرسش از آن‌ها به تصحیح ترجمه‌ی عبارت‌های این بخش که دانش‌آموزان آن‌ها را در خانه نوشته‌اند، می‌پردازد. برخی نکات مهم در ترجمه‌ی این عبارت‌ها به شرح زیرند.

۱- **إِنَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ:** قطعاً در آسمان‌ها و زمین نشانه‌هایی برای

مؤمنان است. همان‌طور که می‌دانید، گاهی در جمله‌هایی که با «إِنَّ» شروع می‌شوند، بر سر خبر جمله‌ی (ء آیاتِ...) حرف تأکید «لَ» می‌آید. در مورد حرف تأکید «لَ» ذکر دو نکته لازم است؛ اول این که این حرف را نباید با «لِ» به معنای «برای» اشتباه کرد و دوم این که این حرف تأکید معنا نمی‌شود. تذکر این موضوع بارها و بارها برای دانش‌آموزان ضروری است. در این عبارت بهتر است «ء آیات» را «نشانه‌ها» معنا کرد.

۲- وَ فِي خَلْقِكُمْ وَ مَا يَبُتُّ مِنْ دَابَّةٍ مِنْ آيَاتٍ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ: و در آفرینش شما و آنچه

می‌پراکند (پدید می‌آورد) از جنبنده (موجودات زنده) نشانه‌هایی است برای گروهی که یقین دارند.

۳- وَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ: و آنچه نازل کرد خدا از آسمان از روزی. در

ترجمه اگر این تقدم و تأخر صورت گیرد، معنا روشن‌تر و روان‌تر می‌شود: و آنچه نازل کرد خدا از روزی از آسمان؛ یعنی، آنچه از روزی نازل شده است. ضمناً «از روزی» یعنی «از جنس روزی».

۴- فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا: پس، زنده کرد به وسیله‌ی آن زمین را پس از مرگش. در

این عبارت، «ب»، «به وسیله‌ی» معنا می‌شود.

۵- تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ تَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ: این آیات خداست، می‌خوانیم آن (آن‌ها) را بر تو

به حق و درستی. یعنی، آنچه از آیات الهی بر تو خوانده می‌شود، راست و درست است.

۶- فَبِآيٍ حَدِيثٍ بَعْدَ اللَّهِ وَ آيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ: پس، به کدام سخن پس از خدا و نشانه‌های

او ایمان می‌آورند. دقت کنید که «يُؤْمِنُونَ» به غلط «ایمان می‌آورید» معنا نشود.